

необхідності конструювання складної пізнавальної дії шляхом сполучення кількох більш простих, часткових пізнавальних дій, до узагальнення та обробки її в метод пізнавальної діяльності, що підвищує пізнавальні можливості курсанта. Чим складніше пізнавальна задача, тим конструктивніше складніша пізнавальна дія відповідає процесу її розв'язування. Розв'язування складної пізнавальної задачі потребує здійснення перспективного і ретроспективного орієнтування у матеріалі, при цьому відбувається систематичне повторювання і застосування вже відомих понять і способів діяльності.

Отже, перспективні пізнавальні задачі є засобом, який дозволяє здійснити раціональну організацію навчально-пізнавальної діяльності на прогностичних засадах, що сприяє ефективному формуванню пізнавальної самостійності як якості особистості. Це, у свою чергу, дозволяє спеціалісту, фахівцю протягом всього життя підтримувати високий рівень своєї професійної компетентності, ефективно виконувати професійні обов'язки.

Надійшла до редколегії 11.10.99

К.Б.Левченко, канд. філософ.наук

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ВРАХУВАННЯМ ПРАВОЗАХИСНОГО ТА ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДІВ

Актуальним напрямом розвитку сучасної підготовки кадрів в системі правоохоронних органів є адаптація навчальних програм до нових вимог, які диктуються соціальними, політичними, ідеологічними змінами в країні. Мова йде, перш за все, про введення нових спецкурсів і тем. Зупинимось на проблемі впровадження гендерного підходу в систему освіти, яка формується в багатьох державних документах, які були прийняті в незалежній Україні.

Вважаємо за доцільне провести аналіз деяких постанов Кабінету Міністрів та Верховної Ради України з цього приводу, нормативні акти міністерств, а також тих можливостей, які вони відкривають перед науковцями, викладачами вищих закладів освіти, зокрема закладів системи МВС щодо коректування учбових програм з врахуванням гендерного та правозахисного підходів. Здебільшого положення та ідеї про такі зміни містяться в тих документах, які стосуються процесу формування жіночої політики в Україні.

Першими в цьому ряду були Рекомендації учасників Парламентських слухань 12 липня 1995 року «Про виконання в Україні Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», які були присвячені підготовки до участі України в Четвертій Всесвітній Конференції ООН зі становища жінок (Пекін, 1995 рік). Слухання проходили у Верховній Раді за участю зацікавлених міністерств та відомств, засобів масової інформації та жіночих неурядових організацій.

Рекомендації містять наступні важливі положення:

«З метою формування об'єктивного сприйняття і розуміння питань історії та сучасного жіночого руху, місця та ролі жінок у суспільстві розробити стратегію виховання та формування нового світогляду по навчанню демократії. Запровадити відповідні навчальні програми, посібники, методичні рекомендації для вузів, технікумів і шкіл.

Надавати підтримку у проведенні наукових, особливо соціологічних, психологічних та гендерних досліджень, спрямованих на поліпшення становища жінок у суспільстві» [1, с.7].

Українська урядова делегація на Четвертій Всесвітній Конференції підписала Підсумковий документ – Пекінську Платформу дій, яка також націлює на гендерне корегування освіти [2]. Пекінська платформа містить конкретні рекомендації державам-учасницям

Саме з середини 90-х років в вищих навчальних закладах України спостерігаються процеси впровадження тем з гендерної та фемінологічної проблематики як в обов'язкові гуманітарні курси, так і в спеціальні курси.

Зокрема, з 1996-1997 року розпочалося викладання в якості обов'язкового курсу «Введення в гендерну теорію» для студентів 4 курсу соціологічного факультету Харківського державного університету [3]. Це був корисний досвід, який започаткував розвиток викладання курсів з гендерної проблематики в університеті.

Ідея збільшення уваги жіночій проблематиці в вищій освіті знайшла відображення в Національному плані поліпшення становища жінок в Україні та підвищення їх ролі в суспільстві (Постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 1997 року).

Керуючись положеннями підсумкових документів IV Всесвітньої конференції із становища жінок в Пекіні, Постанова націлювала, зокрема, на проведення просвітницької роботи з роз'яснення законодавства України та норм міжнародного права, які стосуються прав та інтересів сім'ї, жінок, молоді і дітей [4, с.12].

Пропозиції щодо освітньої та наукової діяльності підкріплюються започаткуванням практичних дій. Так, в Україні набуває розвитку розуміння гендерної (тобто з врахуванням особливостей і місця статей в суспільстві) корекції рішень, які приймаються на вищих рівнях державної влади, з метою подолання нерівності за ознакою статі. В 1998 році в Україні створена Гендерна Рада (Рада Рівних Можливостей), яка є аналітичним і консультативно-дорадчим органом при Державному комітеті України у справах сім'ї та молоді. Основними завданнями Ради є забезпечення гендерної експертизи чинного законодавства України та проектів законодавчих актів на предмет дотримання фактичної рівності статей, проведення аналітичного аналізу чинного законодавства України щодо відповідності його міжнародним правовим нормам стосовно рівноправності жінок і чоловіків, внесення

ня пропозицій щодо змін і доповнень до законів, інших актів законодавства, які знаходяться у протиріччі з принципами рівноправності жінок і чоловіків, ініціювання громадського контролю за додержанням чинного законодавства з питань гендерної політики, консультативно-інформаційна діяльність. До її складу ради за статутом входять фахівці різних міністерств та відомств, в тому числі Міністерства внутрішніх справ, науковці, представниці неурядових організацій [5, с.1].

Важливим кроком в визначенні принципів державної жіночої політики стало прийняття Верховною Радою України Постанови «Про Декларацію про загальні засади державної політики України стосовно жінок» від 5 березня 1999 року, яка націлена на «створення правових, суспільно-політичних та соціально-економічних умов для поліпшення становища сім'ї та жінок, підвищення їх ролі в суспільстві, найповнішого розкриття їх інтелектуальних, духовних і творчих можливостей» [6, с.2].

Крім основних принципів, вона формулює також головні напрями державної політики України стосовно сім'ї та жінок. За суттю самого тексту Декларація не містить конкретні рекомендації щодо шляхів впровадження положень та принципів в життя. Однак, оскільки принципами державної політики є неухильне додержання законодавства України та норм міжнародного права, а також ліквідація всіх форм дискримінації щодо жінок, вона є принциповим документом для вдосконалення системи освіти.

Останнім важливим документом щодо підвищення правового захисту жінок в державі є Програма запобігання торгівлі жінками та дітьми в Україні. Вона була розроблена фахівцями різних міністерств та неурядових організацій і затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 25 вересня 1999 року № 1768.

В Україні з березня 1998 року законодавством передбачається кримінальна відповідальність за торгівлю людьми. Але цілісного, скоординованого на загальнодержавному рівні, комплексного механізму запобігання такому явищу, як торгівля людьми, не було. Результатом вивчення ситуації з торгівлею жінками в Україні, дослідження цього широкомасштабного феномену стало розуміння необхідності формування комплексного підходу до боротьби з ним та запобігання йому. Комплексний підхід означає, що формування такої програми охоплює різноманітні заходи та різноманітні підходи – вдосконалення законодавства, укладання міжнародних угод, реформування діяльності правоохоронних органів, покращання діяльності різноманітних державних установ та відомств, формування системи превентивних заходів, введення спеціальних освітніх програм і курсів, а також заходів з соціальної реабілітації потерпілих. Такий підхід і знайшов відображення в Програмі запобігання торгівлі жінками і дітьми.

В Програмі приділяється велика увага вдосконаленню системи підготовки кадрів працівників правоохоронних органів. Зокрема, вказується на необхідність:

1. «Розробити та впровадити в систему підготовки та перепідготовки спеціалістів органів та навчальних закладів, соціального захисту, соціальних служб для молоді з питань запобігання насиллю щодо жінок та дітей та торгівлі ними» (7, п.19);

2. «Розробити програми та ввести в вищих навчальних закладах викладання спецкурсів, проведення навчально-практичних семінарів, роз'яснювальної роботи з питань запобігання насильствам над жінками та дітьми та торгівлі ними» (7, п.23);

3. «Скоординувати зусилля і системи підготовки працівників правоохоронних органів, міграційних та прикордонних служб країн – постачальниць «живого товару» з метою використання спільних методів і засобів запобігання торгівлі людьми» [7, п.32].

Участь в реалізації Програми беруть більше 20 державних міністерств та відомств, неурядові організації, благодійні фонди. Вона націлює викладачів ВЗО, і перш за все тих, які готують юристів та фахівців правоохоронних органів, на розробку спеціальних курсів з жіночої та правозахисної проблематики.

Один з перших кроків в цьому напрямі зроблений під час науково-практичного семінару, який проводився Університетом внутрішніх справ України, Кримінологічною Асоціацією України, Міністерством внутрішніх справ спільно з Міжнародним жіночим правозахисним центром «Ла Страда-Україна» в жовтні 1999 року. Результатом його роботи став проект спецкурсу для курсантів ВЗО системи МВС, проект якого передано до Навчально-методичного центру МВС з метою доробки, вдосконалення і впровадження в навчальні програми.

Конкретні пропозиції щодо можливостей введення відповідних тем і курсів висували в наукових публікаціях фахівці Університету внутрішніх справ та неурядових організацій [8, с.84-85]. Університетом видано перший збірник наукових публікацій за темою «Боротьба з торгівлею жінками: шляхи вдосконалення законодавства та завдання органів внутрішніх справ», яка може стати науковою та методичною основою для розробки тем та спецкурсів з прав жінок. Видавнича діяльність в цьому напрямі продовжуватиметься в 1999-2000 роках.

Міністерство освіти України ще до створення та затвердження Кабінетом Міністрів України Програми запобігання торгівлі жінками та дітьми підготувало та розіслало в усі заклади освіти I-IV рівнів акредитації та начальникам управлінь освіти обласних, Київської та Севастопільської міських державних адміністрацій інструктивно-методичний лист із рекомендаціями щодо організації виховної роботи по запобіганню торгівлі жінка-

ми та рекомендувало проводити просвітницько-виховну роботу в закладах освіти із зазначеної проблеми під час викладання дисциплін правознавчого і гуманітарного циклу та в позанавчальний час [9].

Цей лист було розроблено за спільною ініціативою міністерства освіти та неурядових організацій, зокрема Міжнародного правознавчого жіночого центру «Ла Страда – Україна». На його основі напрацьовано певний досвід викладацької діяльності, який також може використовуватиметься при розробці навчальних програм у ВЗО [10, с.129-131].

Проведений короткий огляд державних документів свідчить про серйозну увагу, яка приділяється проблемі адаптації учбових програм вузів з врахуванням гендерного аспекту. Вони повинні стати основою діяльності викладачів вузів в реформуванні системи освіти.

Список літератури:

1. Про виконання в Україні Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок: Рекомендації парламентських слухань від 12 липня 1995 року – Українська Правнича Фундація, 1995. 2. Четвертая Всемирная конференция по положению женщин: Пекин, Китай 4-15 сентября 1995 года. 1995. 3. Програма спецкурсу «Введення в теорію гендера», яка була розроблена Левченко К.Б. затверджена на засіданні кафедри філософії Харківського державного університету в березні 1997 року. 4. Про затвердження Національного плану дій на 1997-2000 роки щодо поліпшення становища жінок і підвищення їх ролі в суспільстві. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 березня 1997 року // Реалізація державної політики щодо становища жінок. інформаційно- методичний вісник. К., 1998. Вип. 1. 5. Положення про Раду Рівних Можливостей (Гендерну Раду). – К. 1998. 6. Про Декларацію про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок. Постанова Верховної Ради України від 5 березня 1999 року № 475-ХІУ. 7. Про програму запобігання торгівлі жінками та дітьми. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 вересня 1999 р. 8. Малець І.В. Впровадження спецкурсів по запобіганню торгівлі жінками в навчальний процес вузів МВС // Боротьба з торгівлею жінками: проблеми вдосконалення законодавства та завдання органів внутрішніх справ України. Вісник Ун-ту внутр.справ. X. 1999. 9. Інструктивно-методичний лист Міністерства освіти України// Довідник з проблем запобігання торгівлі жінками для працівників «телефонів довіри». К. 1998. Вип.2 10. Савич Л.Л. Ведення превентивної освітньої кампанії по запобіганню торгівлі жінками неурядовими організаціями України // Боротьба з торгівлею жінками: проблеми вдосконалення законодавства та завдання органів внутрішніх справ України. Вісник Ун-ту внутр. справ. X., 1999. 11. Доповідь про виконання в Україні Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок». Четверта та п'ята (об'єднана) періодична доповідь (подана у відповідності до статті 18 Конвенції). К., 1998. 12. Жінка на порозі ХХІ століття: становище, проблеми, шляхи соціального розвитку: 3б. матеріалів Всеукр. конгресу жінок, Київ, 21-23 травня 1998 року. К., 1998.

Надійшла до редколегії 12.10.99